

Polish aid

Solidarity Fund PL

HELSINKI ASSOCIATION

**«Իրավական ոլորտում վերապատրաստված երիտասարդ քաղաքացիները
որպես անկախ և թափանցիկ դատական համակարգի երաշխավորներ»
փորձարարական ուսուցողական ծրագիր**

<https://bit.ly/3C6BGTv>

Հելսինկյան ասոցիացիա ԻՀԿ

www.hahr.am
www.humanrightstv.am

- Լեհաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարության Լեհաստանի զարգացման համագործակցություն
- Լեհաստանի համերաշխության հիմնադրամ

Մասնակիցների ներկայացում

- Ո՞վ եմ:
- Ինչո՞վ եմ զբաղվում:
- Ծանո՞թ եմ մշտադիտարկման գործին:
- Երբեք եղե՞լ եմ դատարանում:

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՆՊԱՏԱԿԸ

- ՀՀ-ի երեք մեծ քաղաքներում՝ Երևան, Գյումրի և Վանաձոր, որտեղ գործում են դատական դիտորդների մշտական և անընդհատ աճող խմբեր:
- Ծրագրում ընդգրկված մասնակիցները փորձառու դատական մշտադիտարկողների աջակցությամբ և անմիջական ղեկավարությամբ ձեռք կբերեն մշտադիտարկման փորձ՝ պարբերաբար այցելելով տեղի դատարաններ քրեական գործերով դատավարություններ դիտարկելու նպատակով:

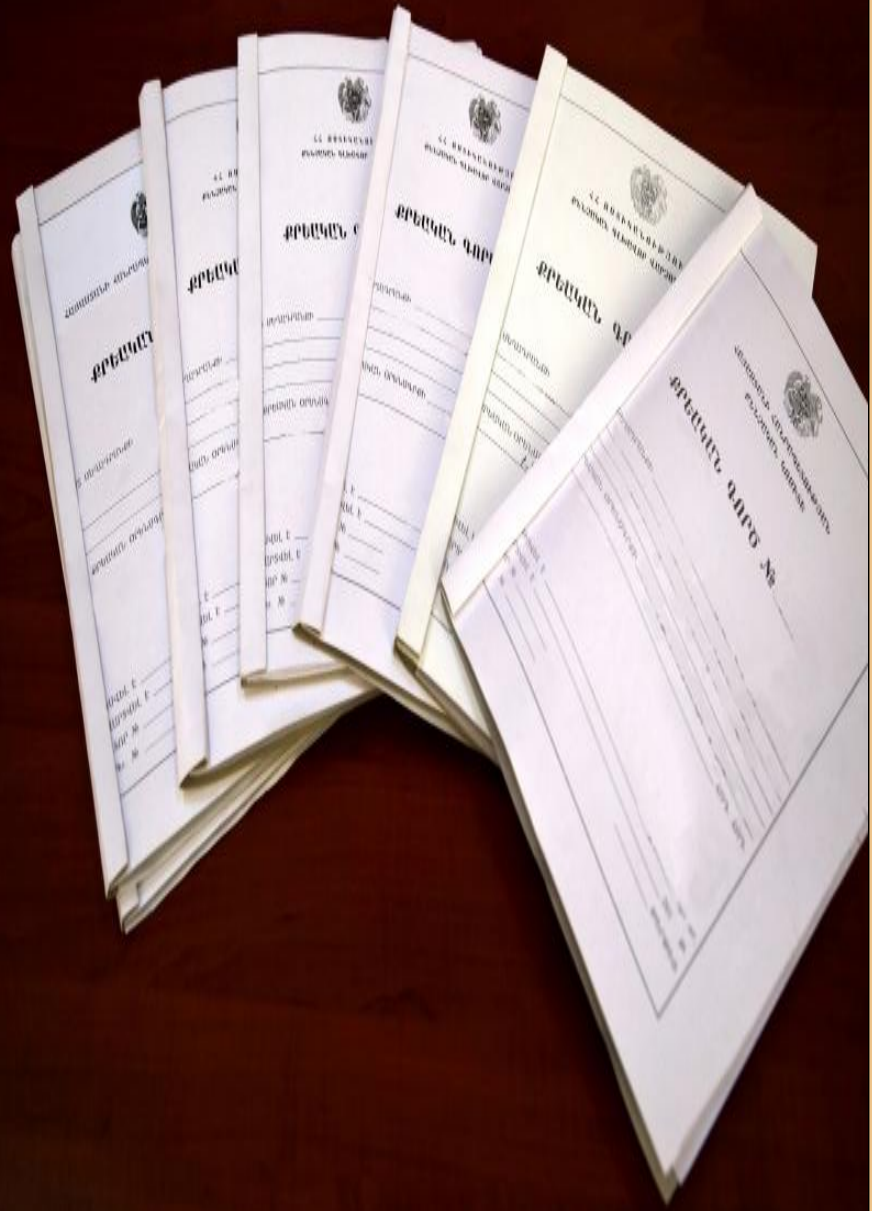
ԴԱՏԱԿԱՆ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄ. ՆՊԱՏԱԿԸ

**ԴԱՏԱԿԱՆ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄ ԵՎ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒՄ.
ԱՐԴԱՐ ԴԱՏԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՐԱՇԽԻՔՆԵՐ**

<https://bit.ly/3dKblvP>

ՕԳՏԱԳՈՐԾԿՈՂ ՅԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Քրեական գործ
- Նյութեր
- Քրեական հետապնդում
- Մեղադրանքի կողմ
- Մեղադրող
- Պաշտպանության կողմ
- Պաշտպանյալ
- Արդարացված
- Դատավարության մասնակիցներ

- Արդար և դռնբաց դատաքննության իրավունքը մարդու հիմնարար իրավունքներից է:
- Այդ իրավունքն ուղղակիորեն կիրառվում է բոլոր դատավարություններում՝ քրեական, քաղաքացիական, վարչական:
- Դատական մշտադիտարկումը և դատավարության լուսաբանումը գործիք են, որ մեծացնում են արդարադատության իրականացման թափանցիկությունը՝ դրանով իսկ դառնալով դռնբաց դատաքննության իրավունքի պահպանման միջոց:
- Դիտորդի և լրագրողի ներկայությունը կարող է խթանել դատարանում արդար դատաքննության երաշխիքների կատարելագործումը և վստահությունը:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄ. ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

□ Արդարադատության իրականացմանը չմիջամտելու սկզբունք

Հիմնված է դատական համակարգի անկախությունը հարգելու անհրաժեշտության վրա:

□ Օբյեկտիվության սկզբունք

Պետք է ներկայացվեն ճշգրիտ դատական զեկույցներ՝ անաչառորեն հետևելով հստակ սահմանված և ընդունված չափանիշներին: Դատական մշտադիտարկումն օգտագործի է որպես ախտորոշիչ գործիք և նպատակ ունի հավաստի տեղեկություններ տրամադրել արդարադատության համակարգի գործունեության մասին:

□ Համաձայնության սկզբունք

Դատական մշտադիտարկման նպատակի վերաբերյալ դատական իշխանության հետ փոխըմբռնումը երաշխավորում է դիտորդների մուտքը դատարաններ և մեծացնում մշտադիտարկման արդյունավետությունը:

- **Դատավարության համակարգային մշտադիտարկում**

Կարող է կիրառվել բոլոր տեսակի վարույթների համար, սկզբում կարող է կենտրոնանալ քրեական դատավարության վրա, այնուհետև ուշադրություն դարձնել քաղաքացիական գործերին: Դրա երկարաժամկետ և համակողմանի մոտեցումը թույլ է տալիս վեր հանել արդարադատության համակարգի ուժեղ և թույլ կողմերը, արժանանալ շահագրգիռ կողմերի վստահությանը և ընդգրկել շահերի պաշտպանության լայն շրջանակ:

- **Դատավարության թեմատիկ մշտադիտարկում**

Թույլ է տալիս ավելի խորն ուսումնասիրել որոշ հիմնախնդիրներ և դիտորդներից պահանջում է մասնագիտացում օրենսդրության համապատասխան ոլորտներում:

- **Դատավարության հատուկ մշտադիտարկում**

Իրականացվում է որպես անմիջական հակազդում որոշակի իրադարձությունների արդյունքում հարուցված դատական վարույթներին: Նման իրադարձություններ են հետընտրական համատարած բռնությունները, քաղաքական անկայունությունը կամ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՄՇՏԱԴԻՏԱՐԿՈՒՄ. ՊԱՐԲԵՐԱՇՐՋԱՆԸ

- Տեղեկությունների հավաքում
- Վերլուծություն
/ազգային և միջազգային իրավունքի լույսի ներքո/
- Առաջարկություններ
- Առաջարկությունների կատարման հետագա վերլուծություն

ՀԱՇՎԵՏՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

- ❑ **Չեկոլյցը** ջատագովության հիմնական գործիքն է.
- ❑ Այն պետք է կազմվի և ներկայացվի այնպես, որ հնարավորինս մեծ ազդեցություն ունենա:
- ❑ Դրա **համառոտ ակնարկը /ռեզյումե/** պետք է լինի տեղեկատվական ու պարզ և շեշտադրի զեկոլյցի հիմնական գաղափարները, իսկ **ձևակերպումները** պետք է ճշգրտորեն ստուգվեն՝ իշխանությունների և լրատվամիջոցների սխալ մեկնաբանություններից խուսափելու համար:

ATTENTION
PLEASE!

- ✓ Ցանկալի է, որ դիտորդներն ակտիվ գրառեն դատաքննության ընթացքում իրենց դիտարկումները:
- ✓ Չնայած մի քանի ժամ տևող դատական նիստի ընթացքում մանրամասն գրառում կատարելը շատ հոգնեցուցիչ է, այնուամենայնիվ փորձը ցույց է տալիս, որ այդ ջանքերն արդարացված են:
- ✓ Ավելի լավ է գրառել տեղեկությունները, որոնք ի վերջո կարող են և պիտանի չլինել, քան բաց թողնել որևէ փաստ, որով հնարավոր է հիմնավորել դիտարկման ինչ-որ եզրակացություն:

Courtroom
Lorem ipsum dolor sit amet,
sed illud percipit interesset .

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԹԵՐԹԻԿ ԴԻՏՈՐԴՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Պրոֆեսիոնալիզմ

- Նախապես ծանոթանալ գործի վերաբերյալ առկա բոլոր տեղեկություններին՝ դիտարկվող դատական նիստի ամսաթիվ և ժամ, դատարանի նիստերի դահլիճի գտնվելու վայր, մեղադրյալների, կողմերի, նրանց ներկա յացուցիչների, դատախազների ու դատավորների ինքնություն, ինչպես նաև առաջադրված մեղադրանքներ և հայցապահանջներ.
- Նախապես ժամանել դատարան ժամանակին դատական նիստերի դահլիճ մտնելու համար.
- Թարգմանչի հետ աշխատելու դեպքում դատական նիստերի դահլիճում ընտրել այնպիսի տեղ, որ թարգմանությունը չխանգարի դատական նիստի բնականոն ընթացքին.
- Ուշադիր գրառումներ կատարել.
- Խստորեն պահպանել դատարանի կանոնները.
- Անձը հաստատող փաստաթուղթ ունենալ:

Ջմիջամտելու սկզբունք

- Չերժ մնալ դատավարության վրա որևէ ազդեցություն գործելու փորձից, նույնիսկ եթե դա նպաստելու է ավելի արդար արդյունքի հասնելուն.
- Երրորդ կողմերի հետ շփվելիս բացատրել դատական մշտադիտարկման նպատակը, ներառյալ չմիջամտելու սկզբունքը.
- Բացատրել դիտորդի գործառույթներն ու չմիջամտելու սկզբունքը և հրաժարվել մեկնաբանություններից կամ առաջարկվող գործողություններից այն դեպքում, երբ հարցեր են առաջադրվում արդարադատության իրականացման տվյալ գործընթացի վերաբերյալ, կամ առաջարկվում է ակտիվ մասնակցել դրան:

Դատաքննության ընթացքում դիտորդի վարքագծի օրինակելի կանոններ

Օբյեկտիվություն և անկողմնակալություն

- Ձերձ մնալ կողմերից որևէ մեկին աջակցություն հայտնելուց ինչպես դիտարկման, այնպես էլ զեկույցի պատրաստման ընթացքում.
- Ձեռնպահ մնալ դատաքննության վերաբերյալ որևէ հայտարարություն անելուց ինչպես դատարանի պաշտոնատար անձանց, դատավարության կողմերի, այնպես էլ ցանկացած այլ երրորդ անձանց ներկայությամբ, ներառյալ լրատվամիջոցներով.
- Դատավարության մասնակից կողմերի հետ հնարավոր տարբեր հանդիպումների ընթացքում լրացուցիչ տեղեկություններ հավաքելիս փորձել կապ հաստատել վիճող կողմերի հետ և հաշվի առնել տարբեր տեսակետներ.
- Խոսակցությունների ընթացքում այնպես վարվել, որ կողմերից մեկին աջակցելու տպավորություն չստեղծվի. հատկապես խուսափել կողմերի հետ երկարատև խոսակցություններից, այլն:

Գաղտնիություն

- Ձեռնպահ մնալ դատարանի պաշտոնատար անձանց, դատավարության կողմերին կամ երրորդ անձանց, այդ թվում՝ լրատվամիջոցներին, դիտարկումների արդյունքում կամ ընթացքում հավաքած տվյալները հայտնելուց.
- Ապահովել գրառումների, էլեկտրոնային տվյալների կամ մշտադիտարկման ընթացքում ձեռք բերված այլ տեղեկությունների անվտանգությունն ու չբացահայտումը, հատկապես եթե այն պարունակում է անձնական կամ գաղտնի աղբյուրներից ձեռք բերված անձնական տվյալներ:

Մուտք դատարան

- Եթե դիտորդին արգելվում է մտնել դատարան, կամ, օրինակ, դատական կարգադրիչները խոչընդոտում են նրա աշխատանքը, ապա դիտորդը պետք է ներկայանա և պարզաբանի դատական իշխանության ներկայացուցիչների պարտավորությունները դիտորդներին դատավարություններին մասնակցելու հնարավորություն ընձեռելու վերաբերյալ:
- Ոչ մի պարագայում դիտորդը չպետք է պահանջի, որ իրեն թույլ տան մտնել դատարան կամ դատական նիստերի դահլիճ կամ դատական ծառայողներին ուղղված սպառնալիք հնչեցնի:
- Նա միշտ պետք է լինի քաղաքավարի և զուսպ:
- Դատարան մտնելու ցանկացած խոչընդոտի մասին դիտորդը պետք է հաղորդի իր ղեկավարին:

Դատաքննության ընթացքում դիտորդի վարքագծի օրինակելի կանոններ

Անվտանգության նկատառումներ

- Ընտրել դատավարության մասնակիցների հետ հանդիպման ապահով վայր և հաղորդակցության հոլսալի միջոցներ հատկապես մասնավոր աղբյուրների հետ.
- Անմիջապես զեկուցել իր ղեկավարին բոլոր միջադեպերի կամ անվտանգության խնդիրների վերաբերյալ և անմիջապես դադարեցնել մշտադի տարկումը, եթե այն ինչ ինչ պատճառներով սպառնում է իր անձնական անվտանգությանը.
- Չերժ մնալ որևէ երրորդ կողմի հետ շփումից, եթե այն կարող է սպառնալ սեփական անվտանգությանը:

LUNCH
BREAK!